

EKONOMİ POLİTİK

Erinç Yeldan, 6 Ağustos 2014

Arjantin Akbaba Fonların Kuşatması Altında

“*Los fondos buitros o patria*” (Akbaba Fonları ya da Vatan!) Arjantin’in genç, karizmatik ekonomi bakanı **Axel Kicillof**, geçen hafta içinde Arjantin ekonomisinin uluslararası finans sermayesinin spekülatif saldırılarına karşı duruşunu bu sözlerle açıklıyordu. Arjantin hükümeti 2001 yılında içine sürüklendiği krizden tek çıkış olanağı olarak dış borçlarını ödeyemeyeceğini ilan etmiş ve yaklaşık 100 milyar dolarlık borcunun yüzde 70’e varan bölümünü kreditorler ile anlaşarak yeniden yapılandırmış idi. 2005 ve 2010’da Arjantin tahvillerinin yüzde 92’sini ellerinde bulunduran kreditorler ile anlaşmaya varılmış ve ana para yanında faizleri de içeren bir geri ödeme planı işletilmeye başlanmıştı.

Bu arada Arjantin’in değeri yitirilmiş tahvillerini satın alan kimi Amerikan fon yöneticileri, arkalarına Amerikan hukuk sistemini de alarak, Arjantin fonlarına karşı spekülatif bir saldırıya girişti. Yeniden yapılanma takvimine ve yapılan anlaşmalara karşı duran fon yöneticileri Arjantin’den tüm borç ana para ve faizlerin bir an önce ödenmesini talep ettiler. Bu süreçte New York Mahkemesi’nden savcı **Thomas Griesa** yeniden yapılandırma anlaşması dışında kalan 1.5 milyar dolarlık tahvillerin sahiplerine öncelikle ödeme yapılmasına hükmetti ve 2005 ve 2010’da yapılan anlaşmaları geçersiz kıldığını açıkladı. Böylelikle, tutarı toplamda 15 milyar doları bulan diğer kreditorlere de emsal niteliğinde bulunan bu karar gereğince Arjantin’in borç yükü birden bire yükseldi; 30 temmuz itibarıyla de başka bir anlaşma sağlanamayınca Arjantin hükümeti 2001’den sonra ikinci kez moratoryum kararını ilan etmeye mecbur kaldı.

Bu günlere, kuşkusuz, Arjantin kendi başına gelmedi. Arjantin 1991’in Mart ayında *Konvertibilite Planı*’nı açıklayarak, ulusal parasını ABD dolarına bire bir bağlamış ve *para kurulu* adı verilen bir parasal sisteme geçmiş idi. Bu sistemde para arzı sadece döviz giriş ve çıkışlarına bağlanıyor ve Merkez Bankası’nın Arjantin hükümetini veya bankacılık sistemini finanse etmesi “yasaklanıyordu”. Arjantin 1990-2001 arası IMF’nin sıkı denetimi altında geçirdi. Bu süreçte Arjantin, IMF’nin bütün koşullandırmalarına harfiyen uymakta idi: özelleştirmeler tamamlanmış; sosyal güvenlik sistemi özelleştirilmiş ve bankacılık sistemi birkaç küçük banka dışında yabancı bankalara devredilmişti. Enflasyonun hızla düşmesi ve elde edilen yüksek büyüme hızları Arjantin’i birden bire “IMF’nin mucize örneği” olarak anılmasına yol açmıştı.

Ancak 1995’den itibaren büyüme hızlarında düşme ve işsizlik oranlarında hızlı artışlar görülmeye başlandı. İşsizlik oranı 1990’da %12.2 iken, 1994 *Tekila krizi* sonrasında %18.9’a çıktı ve bu düzeyini 1990’ların sonuna değin korudu. Bu arada

cari işlemler açığı hızla yükseldi ve ihracatın ithalatı karşılama oranı gerilerken, dış borçların milli gelire oranı 1990 başından, 2001'e değin 30 puan artış gösterdi.

Türkiye ile şaşırtıcı benzerlikler gösteren Arjantin krizi 2001'de patlak veriyordu. Ancak, kriz sonrası Türkiye ve Arjantin IMF tarafından farklı değerlendirilecekti. IMF Arjantin'e yeni kredi açmayı reddederek, bir anlamda borç moratoryumunu tek seçenek haline dönüştürürken, Türkiye'ye kotasının 8 misli tutarında bir kredi olanağı sağlıyor ve 32 milyar dolarlık taze likidite sunuyordu. Dahası, 2005'te yapılan bir ek anlaşmayla birlikte Türkiye'nin IMF'ye olan borçları yeniden yapılandırılıyor ve 2010'a değin düşük faiz ile uzatılıyordu. Bütün bu "cömert" olanaklar için, kuşkusuz, yaklaşan Irak müdahalesinde ve Büyük Orta Doğu adlı projelerde Türkiye'nin aktif rol alıyor olmasının da payı vardı. (Ama konumuz şimdi bu değil).

Arjantin'in zorunlu olarak yeniden bir moratoryuma itilmesinin aslında nicelik boyutlarından ziyade, ilkesel sonuçları var. Bundan böyle dış borç ödeme güçlüğüne uğrayan herhangi bir ülkenin artık kreditorlerle anlaşma zemini aramasının yolu kapanmış durumda. Bu tehdit, aslında küresel finans sisteminin işleyiş mekanizmalarına sert bir müdahale içeriyor ve gerektiğinde "*düzenli iflasın*" işletilmesi olanağının da kapanması anlamına geliyor. Bu tehdide karşı bir grup akademisyenin Amerikan Temsilciler Meclisi ve Senato'da karşı uyarı içeren çıkışları sürüyor. (Bu konuda www.cepr.org sitesinde yayımlanan değerlendirmeler aydınlatıcı olabilir).

Arjantin deneyiminden Türkiye'nin çıkartması gereken en önemli ders ise, çok uluslu şirketlerin ve uluslararası finans şebekesinin Türkiye ve benzeri gelişmekte olan ülkelere karşı uygulamakta oldukları ekonomik şantaj ve siyasi dayatmalara karşı konulabileceği gerçeği ve gerekliliğidir. Bu arada bizler de Arjantin'in Akbaba Fonlarına karşı yürüteceği hukuk mücadelesini ilgiyle izliyoruz.